

Asia: VN/5810/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi kaupparekisterilaksi ja elinkeinotoimintalaksi sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1) Lausuntonne yleisesti esityksestä.

Keskuskauppakamari kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi kaupparekisterilaksi ja elinkeinotoimintalaksi sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi (HE-luonnos).

HE-luonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi uusi kaupparekisterilaki, jolla kumottaisiin vuonna 1979 säädetty kaupparekisterilaki ja uusi elinkeinotoimintalaki, jolla kumottaisiin vuonna 1919 säädetty elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annettu laki. Yritys- ja yhteisötietolakia muutettaisiin erityisesti sähköiseen asiointiin liittyen. Lisäksi HE-luonnoksessa ehdotetaan uusista laeista johtuvia lähinnä teknisiä muutoksia useisiin muihin lakeihin. HE-luonnoksen ehdotusten tavoitteena on muun muassa parantaa kaupparekisteritietojen luotettavuutta, mahdollistaa kaupparekisteri-ilmoitusten käsittelyn automatisointi vastuuhenkilöitä koskevien merkintöjen osalta ja siirtyä yhteisöjen osalta velvoittavaan sähköiseen kaupparekisteriasointiin. Lisäksi ehdotuksella pyritään edistämään ns. yhden luukun periaatetta, sillä muut viranomaiset voisivat jatkossa vain poikkeuksellisesti pyytää kaupparekisteristä saatavilla olevia tietoja jatkossa yrityksiltä.

Uudessa elinkeinotoimintalaissa Euroopan talousalueen ulkopuolella olevia elinkeinonharjoittajia koskevaa lupamenettelyä ehdotetaan tarkistettavaksi PRH:n sidottua harkintaa osoittaviksi. Elinkeinotoimintaa saisi ammattimaisesti harjoittaa luonnollinen henkilö, joka on täysi-ikäinen, ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu. Viisitoista vuotta täyttänyt alaikäinen saisi kuitenkin edunvalvojan suostumuksella harjoittaa ammattimaisesti elinkeinotoimintaa.

Keskuskauppakamari pitää HE-luonnoksen tavoitteita pääosin kannatettavina. HE-luonnokseen sisältyy kuitenkin ehdotuksia, jotka eivät Keskuskauppakamarin näkemyksen mukaan ole oikeasuhtaisia. Näitä kuvataan jäljempänä tässä lausunnossa.

Ehdotettujen lakimuutosten lisäksi Keskuskauppakamari kiinnittää huomiota tarpeeseen sovittaa toiminimilaki, tavaramerkkilaki ja osakeyhtiölaki nykyistä paremmin yhteen. Puhtaasti osakeyhtiölainsäädännön näkökulmasta Keskuskauppakamari pitää osakeyhtiölain yleistoimialasäännöstä sinänsä perusteltuna. Mahdollisuus merkitä kaupparekisteriin yleistoimiala johtaa kuitenkin merkittäviin ongelmiin uusien toiminimien ja tavaramerkkien rekisteröinnissä.

Tavaramerkkilain mukaan tavaramerkkiä ei rekisteröidä, jos se aiheuttaa vaaran, että yleisö sekoittaa sen toisen elinkeinonharjoittajan nimeen, suojattuun toiminimeen tai aputoiminimeen siten, että sekoitettavuuteen voidaan vedota toiminimilain perusteella. PRH:n tutkiessa viran puolesta tavaramerkkihakemuksen mahdollisia ns. suostumuksenvaraisia esteitä eli aikaisempia oikeuksia se ottaa huomioon myös toiminimet kaupparekisteriin merkityn toimialan mukaisesti. PRH:n tulkinnan mukaan yleistoimiala kattaa käytännössä kaikki mahdolliset tavarat ja palvelut sekä toiminnot. Kun merkittävä osa uusien osakeyhtiöiden toiminimirekisteröinneistä sisältää yleistoimialan, on selvää, että niistä muodostuu hyvin usein este uusille tavaramerkkihakemuksille niissäkin tilanteissa, joissa tavaramerkin hakija ja toiminimen haltija eivät edes toimi samalla toimialalla.

Suostumuksenvarainen este sinänsä mahdollistaisi sen, että toiminimen haltijalta haettaisiin suostumusta tavaramerkin rekisteröintiin. Erityisesti pienemmät yritykset kokevat menettelyn kuitenkin raskaaksi ja luopuvat siksi tavaramerkin rekisteröinnistä. On myös mahdollista, että tavaramerkki jää rekisteröimättä siksi, että kokonaan toisella toimialalla toimiva toiminimen haltija näkee suostumuspyynnössä tilaisuuden yrittää hyötyä taloudellisesti tavaramerkkihakemuksesta. Toiminimen osittaisen kumoamisen edellytyksenä nykyisellään oleva toiminimen käyttämättömyys viimeisen viiden vuoden aikana on käytännössä liian pitkä.

Lainsäädännössä tulisi pyrkiä edistämään suomalaisten yritysten aineettomien oikeuksien hyödyntämistä. Jollei em. lakeja soviteta nykyistä paremmin yhteen, suomalaiset tavaramerkkien rekisteröinnit tulevat vähenemään. On myös mahdollista, että suomalaisten tavaramerkkien sijaan tavaramerkkien rekisteröinnissä siirrytään käyttämään Euroopan unionin tavaramerkkiä, joka on voimassa kaikissa jäsenvaltioissa. Tämä suuntaus voi käytännössä nostaa pienempien yritysten kynnystä hakea tavaramerkin rekisteröintiä. Keskuskauppakamari kiinnittää huomiota siihen, että Euroopan unionin teollisoikeuksien virasto antaa omassa ratkaisukäytännössään merkitystä toiminimille ainoastaan silloin, kun toiminimeä on käytetty liiketoiminnassa ja sillä on laajempaa kuin paikallista merkitystä. Tästäkin syystä em. lakien yhteensovittamista on syytä kiirehtiä.

2) Lausuntonne velvoittavaan sähköiseen kaupparekisteriasiointiin siirtymisestä.

Keskuskauppakamari kannattaa tavoitetta siirtyä mahdollisimman laajasti sähköiseen kaupparekisteriasiointiin. Muutoksen vaikutukset tulevat kuitenkin riippumaan paljon siitä, kuinka onnistunut ja helppokäyttöinen sähköinen kaupparekisteriasiointijärjestelmä on.

Paperimuotoinen asiointi olisi jatkossakin mahdollista erityisestä syystä. Tämä on tarpeen erityisesti siitä syystä, että ulkomaalaisten henkilöiden vahva tunnistaminen onnistuu edelleen varsin rajoitetusti jopa Pohjoismaiden sisällä, puhumattakaan laajemmin. Keskuskauppakamari pitää tärkeänä, että ulkomaalaisten vastuuhenkilöiden mahdollisuuksia sähköiseen asiointiin kehitetään. Jatkovalmistelussa olisi syytä selvittää myös mahdollisuutta siihen, että ilmoittajan asiamiehenä toimiva asianajaja voisi tehdä ilmoituksia vahvaan tunnistautumiseen perustuen. Tätä voisi puoltaa se, että hallintolain 12 §:n mukaan asianajajan ja tulee esittää valtakirja ainoastaan viranomaisen niin määrätessä.

Keskuskauppakamari kiinnittää huomiota myös siihen, että työ- ja elinkeinoministeriö on äskettäin pyytänyt lausuntoja suurten ja keskikokoisten tilinpäätösten sähköisestä rekisteröinnistä (lausuntopyyntö VN/5810/2020). Jatkovalmistelussa lienee tarpeen varmistaa näiden hankkeiden keskinäinen koordinointi.

3) Lausuntonne yksityisen elinkeinoharjoittajan rekisteröitymisvelvollisuudesta luopumisesta.

Vaihtoehtoisia toteuttamisvaihtoehtoja on avattu esitysluonnoksen kappaleessa 5.1.5. Kannatatteko ehdotettua rekisteröintivelvollisuudesta luopumista vai vaihtoehtoisissa ratkaisutavoissa esitettyjä vaihtoehtoja, mitä niistä? Perustelut näkemyksellenne? Jos velvollisuudesta luovutaan esityksen mukaisesti, mitä perustietoja pelkästään Verohallinnon rekisteriin rekisteröityneestä yksityisestä elinkeinoharjoittajasta tulisi mielestänne olla saatavilla julkisesta yritys- ja yhteisötietojärjestelmästä?

Keskuskauppakamari kannattaa ehdotusta yksityisen elinkeinoharjoittajan rekisteröitymisvelvollisuudesta luopumisesta. Jatkossa rekisteröinti kaupparekisteriin olisi pakollista vain elinkeinoharjoittajille, joiden on kirjanpitolain nojalla ilmoitettava tilinpäätös rekisteröitäväksi tai joilla on asuinpaikka Euroopan talousalueen ulkopuolella. Keskuskauppakamari pitää kuitenkin tärkeänä, että ehdotuksen mukaisesti myös muilla elinkeinoharjoittajilla samoin kuin rekisteröidyllä yhdistyksellä ja säätiöllä on mahdollisuus hakeutua kaupparekisteriin vapaaehtoisesti.

4) Lausuntonne vuotuisesta kaupparekisteritietojen tarkistamisvelvollisuudesta.

Kaupparekisterin tietojen ajantasaisuuden varmistamisen ja sitä kautta kaupparekisterin tietojen luotettavuuden edistämisen näkökulmasta tavoite kaupparekisteritietojen vuotuisesta tarkistamisvelvollisuudesta on Keskuskauppakamarin näkemyksen mukaan ymmärrettävä. Tietojen vuosittaisen tarkistamisvelvollisuuden aiheuttama hallinnollinen taakka tulee riippumaan siitä, miten tarkistamisvelvollisuus käytännössä toteutetaan. Tietojen tarkistaminen ja ajantasaisuuden vahvistaminen tulisi tehdä sähköisessä järjestelmässä mahdollisimman helpoksi. Esimerkiksi kaupparekisteri-ilmoitusten yhteydessä tietojen tulisi olla valmiiksi esisyytettynä tai muuten helposti tarkistettavissa.

Jatkovalmistelussa olisi vielä syytä selvittää, olisiko tarkistusmahdollisuus mahdollista liittää myös muille viranomaisille toimitettavien ilmoitusten yhteyteen, jolloin yritys voisi esimerkiksi veroilmoituksen toimittamisen yhteydessä toimittaa kaupparekisteriin rekisteröitäväksi paitsi tilinpäätöksen myös vahvistuksen kaupparekisterin tietojen ajantasaisuudesta.

5) Lausuntonne hallinnollisista seuraamusmaksuista.

HE-luonnoksessa ehdotetaan PRH:lle mahdollisuutta määrätä hallinnollisia seuraamusmaksuja kaupparekisteri-ilmoituksen laiminlyönnistä ja tilinpäätöksen myöhästymisestä. Seuraamusmaksu voitaisiin määrätä myös kaupparekisteritietojen ajantasaisuuden vahvistamisen laiminlyönnistä. Ehdotettujen säännösten tavoitteena on tehostaa pyrkimystä kaupparekisterin tietojen ajantasaisuuteen ja tietojen toimittamista kaupparekisteriin.

Ehdotettu muutos olisi voimassa olevaan lakiin nähden merkittävä. Varsinkin siirtymävaiheessa on olemassa riski siitä, että seuraamusmaksuja määrättäisiin silloinkin, kun laiminlyönti on johtunut yrityksen tietämättömyydestä kaupparekisterilainsäädännössä tapahtuneista muutoksista. Keskuskauppakamari katsoo, että siirtymävaiheessa sanktioiden sijaan tulisi painottaa yritysten ohjaamista ja neuvontaa. Keskuskauppakamari katsoo lisäksi, että myös tilinpäätöksen myöhästymismaksu tulisi kaupparekisteri-ilmoituksen laiminlyöntimaksua vastaavasti voida määrätä vasta sen jälkeen, kun yritykselle on varattu mahdollisuus korjata laiminlyöntinsä.

6) Lausuntonne tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen luovuttamista koskevista säännöksistä sekä elinkeinonharjoittajan poistamisesta kaupparekisteristä tosiasiallisia edunsaajia koskevan ilmoituksen laiminlyönnistä sekä poistamismenettelyn piirin laajentamisesta myös tilinpäätöksen rekisteröinnin laiminlyönnistä.

Keskuskauppakamari toteaa, että kaupparekisteristä poistaminen on toimenpiteenä varsin järkeä ja sillä on vaikutuksia myös yrityksen muihin omistajiin kuin tosiasiallisiin edunsaajiin sekä laajemmin yrityksen velkoihin ja sopimuskuppaneihin. Kaupparekisteristä poistamisen tulisi Keskuskauppakamarin näkemyksen mukaan olla ehdottoman viimesijainen toimenpide. Siksi rekisteristä poistamista ei tulisi voida tehdä ennen kuin tietojen toimittamisen laiminlyönnistä on määrätty hallinnollinen seuraamusmaksu. Nyt ehdotuksen mukaan rekisteristä poistoon olisi mahdollista ryhtyä jo ennen kuin hallinnollista seuraamusmaksua koskevat säännökset tulevat voimaan.

7) Lausuntonne automaattisen päätöksenteon soveltamisalasta kaupparekisterissä.

Esityksen mukaan Patentti- ja rekisterihallituksen olisi julkistettava kuvaus kaupparekisteri-ilmoituksen automaattisen käsittelyn algoritmista. Rekisteröintivelvollisella ja rekisteriin merkityllä henkilöllä olisi lisäksi oikeus saada erillinen kuvaus algoritmin toiminnasta automaattisessa käsittelyssä tehdystä rekisterimerkinnästä. Miten arvioitte ilmoitusten automaattisen käsittelyn vaikutuksia yritysturvallisuuteen?

HE-luonnoksessa ehdotetut ilmoituksen käsittelyn automatisointia koskevat säännökset tehostavat Keskuskauppakamarin näkemyksen mukaan kaupparekisteriasioiden käsittelyä. Keskuskauppakamari katsoo, että käsittelyn automatisointi ei sellaisenaan ole omiaan vaarantamaan yritysturvallisuutta edellyttäen, että järjestelmä on riittävän huolellisesti ja perusteellisesti suunniteltu ja toteutettu. Hallituksen esityksen jatkovalmistelussa lienee tarpeen koordinoita ehdotuksia HE-luonnoksessakin mainitun vireillä oleva automaattisen päätöksenteon sääntelyyn liittyvä hanke.

8) Lausuntonne viranomaisten velvoittamisesta hakemaan kaupparekisteriin rekisteröidyt tiedot kaupparekisteristä tai muusta vastaavasta lähteestä.

Keskuskauppakamari kannattaa ehdotusta siitä, että viranomaiset lähtökohtaisesti velvoitetaan hakemaan kaupparekisteriin merkityt tiedot kaupparekisteristä. Ehdotus on omiaan vähentämään byrokratiaa ja yrityksille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa.

9) Lausuntonne rekisteriviranomaisen oikeudesta vaatia paperilla ilmoituksen jättäneen fyysistä tunnistamista ja oikeudesta viran puolesta luovuttaa tieto vireille tulleesta ilmoituksesta tarpeelliseksi katsomalleen henkilölle ilmoituksen oikeellisuuden varmistamiseksi.

Lisäksi Patentti- ja rekisterihallitus on ehdottanut, että rekisteröitäessä vastuuhenkilö kaupparekisteriin, edellytyksenä tulisi olla henkilön ilmoituksen yhteydessä antama suostumus. Esitysluonnoksessa ei ole tätä koskevaa esitystä, mutta ehdotus on avattu kappaleessa 5.1.6. Katsotteko, että suostumusmenettely tulisi lailla ottaa osaksi rekisteröintiprosessia?

Keskuskauppakamari pitää väärinkäytösten ehkäisemisen näkökulmasta sinänsä hyvänä, että PRH:lle annetaan oikeus vaatia fyysistä tunnistautumista. Tätä oikeutta tulisi kuitenkin käyttää vain poikkeuksellisissa olosuhteissa.

Keskuskauppakamari ei kannata PRH:n ehdottamaa suostumusmenettelyä. Menettely hidastaisi rekisteröimisprosesseja ja suostumusten antamisen koordinointi aiheuttaisi yrityksille hallinnollista taakkaa. Lisäksi yhtiöissä, joissa on ulkomaisia vastuuhenkilöitä, näiden vahva tunnistautuminen ei välttämättä edes onnistuisi. Keskuskauppakamari pitää kuitenkin kannatettavana, että jatkovalmistelussa selvitettäisiin vielä muita keinoja estää identiteettivarkauksia ja edistää yritysturvallisuutta.

10) Lausuntonne luonnoksesta elinkeinotoimintalaiksi (2. lakiehdotus)

Keskuskauppakamari kannattaa ehdotettua luonnosta elinkeinotoimintalaiksi.

11) Lausuntonne muista liitelaista (lakiehdotukset 3.–41.)

-

12) Lausuntonne säätämisyjärjestysperusteluista

-

Kajala Ville
Keskuskauppakamari